

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

**INSTRUKCE NÁMĚSTKYNĚ PRO ŘÍZENÍ SEKCE 7
č. 5/2020**

Věc: **Sjednocení postupu při aplikaci zákona č. 363/2019 Sb., kterým se s účinností od 1. července 2020 mění zákonné podmínky pro nárok na příspěvek na bydlení podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů**

Určeno pro: Úřad práce České republiky
Odbor odvolání a správních činností nepojistných dávek a LPS MPSV

Účinnost od: od 1. července 2020

Zrušovaný řídicí akt MPSV: - 0 -

Zpracovatel: Odbor nepojistných sociálních a rodinných dávek

Č. j.: 2020/98848-75

Počet stran: 9

Předkladatel: **Mgr. Petr Beck**
ředitel odboru nepojistných sociálních a rodinných dávek

Dne: 9. června 2020

Schválil: **Mgr. Kateřina Jirková**
náměstkyně pro řízení sekce podpory rodiny

Dne: 9. června 2020

Za účelem sjednocení postupu krajských poboček a pobočky pro hlavní město Prahu Úřadu práce České republiky a Odboru odvolání a správních činností nepojistných dávek a LPS MPSV:

1. Vydávám

Instrukci Sjednocení postupu při aplikaci zákona č. 363/2019 Sb., kterým se s účinností od 1. července 2020 mění zákonné podmínky pro nárok na příspěvek na bydlení podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

2. Ukládám

Úřadu práce České republiky a Odboru odvolání a správních činností nepojistných dávek a LPS MPSV zajistit realizaci plnění povinností vyplývajících z této instrukce.

Instrukce nabývá účinnosti dnem 1. července 2020.

Mgr. Kateřina Jirková
náměstkyně pro řízení sekce podpory rodiny

Tato instrukce je vydávána za účelem sjednocení postupu krajských poboček a pobočky pro hlavní město Prahu Úřadu práce České republiky (dále jen „ÚP ČR“) a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) v prvoinstančním a odvolacím správním řízení o dávce **příspěvek na bydlení** (dále jen „PnB“) podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSSP“), při aplikaci ustanovení ZSSP dotčených novelou provedenou zákonem č. 363/2019 Sb. (dále jen „novela“), která nabývají účinnosti od 1. července 2020. Část týkající se stanovení nároku na PnB byla do novely doplněna poslaneckým pozměňovacím návrhem.

Článek I.

Okruh společně posuzovaných osob pro nárok na PnB

1. Podle ustanovení § 7 odst. 5 ZSSP ve znění účinném od 1. července 2020, jde-li o PnB, považují se za rodinu všechny osoby, s výjimkou nezaopatřených dětí v plném přímém zaopatření ústavu, vymezené podle zvláštního právního předpisu upravujícího životní a existenční minimum¹. Při stanovení okruhu společně posuzovaných osob pro účely PnB se postupuje podle ustanovení § 4 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZŽEM“), přičemž v případech, kdy ustanovení § 4 ZŽEM není totožné nebo koliduje s příslušným ustanovením ZSSP, přednostně se aplikuje ustanovení ZSSP, jakožto zvláštního právního předpisu. Při určování okruhu společně posuzovaných osob pro účely PnB je žádoucí postupovat obdobně jako u ostatních dávek státní sociální podpory, proto bylo zvoleno toto řešení. Z tohoto důvodu se obecná ustanovení § 7 ZSSP vztahující se k okruhu společně posuzovaných osob, která jsou společná pro všechny dávky státní sociální podpory, použijí i pro okruh společně posuzovaných osob u PnB. Samotné vymezení okruhu společně posuzovaných osob u PnB však vychází ze ZŽEM.
2. Obecně lze říci, že společně posuzovanými osobami pro účely PnB tak budou rodiče a nezletilé nezaopatřené děti, manželé, partneři², rodiče a zaopatřené nezletilé děti, rodiče a zletilé děti, pokud s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami a dále i jiné osoby, které společně užívají byt s výjimkou osob, které prokáží, že spolu trvale nežijí a neuhrazují náklady. Pro účely stanovení okruhu společně posuzovaných osob pro nárok na PnB byl tedy opuštěn princip hlášení osob k trvalému pobytu v bytě a byl nahrazen principem rodinných vazeb spolu s principem fakticity užívání bytu. **Z uvedeného vyplývá, že nově může být v jednom bytě stanoven více než jeden okruh společně posuzovaných osob.**

¹ § 4 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

² zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

3. Společně posuzovanými pro nárok na PnB jsou podle ustanovení **§ 4 odst. 1 písm. a) ZŽEM, rodiče a nezletilé nezaopatřené děti**, s výjimkou nezaopatřených dětí v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti a mládež.
4. **Za rodiče se podle ustanovení § 7 odst. 2 písm. b) věta za středníkem ZSSP považují i osoby**, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, manžel, partner rodiče nebo uvedená osoba, vdovec nebo vdova po rodiči nebo uvedená osobě a druh (družka) rodiče nebo uvedená osoba.
5. Podle ustanovení § 7 odst. 3 písm. a) věta za středníkem ZSSP pokud rodiče dítěte uvedení v ustanovení § 7 odst. 2 písm. b) části věty před středníkem ZSSP jsou rozvedeni, posuzuje se jako osoba společně posuzovaná s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič, s nímž dítě společně žije, bylo-li uvedeným rodičům svěřeno dítě do společné nebo střídavé péče obou rodičů podle zvláštního právního předpisu, posuzuje se s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič určený na základě dohody těchto rodičů s tím, že tuto dohodu mohou rodiče změnit vždy jen k prvnímu dni kalendářního čtvrtletí. Pro účely PnB je v těchto případech při určování, se kterým z rodičů bude dítě posuzováno, zapotřebí postupovat obdobně jako u ostatních dávek státní sociální podpory.
6. Společně posuzovanými pro nárok na PnB jsou dále podle ustanovení **§ 4 odst. 1 písm. b) ZŽEM manželé nebo partneri** podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů; za partnera se pro účely tohoto zákona považuje také partner, se kterým občan členského státu Evropské unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů jiného členského státu Evropské unie, pokud tyto právní předpisy upravují vzájemnou vyživovací povinnost mezi partnery. Podle tohoto ustanovení nejsou za osoby společně posuzované pro účely PnB považováni druh a družka.
7. Společně posuzovanými pro nárok na PnB jsou dále podle ustanovení **§ 4 odst. 1 písm. c) ZŽEM rodiče a zaopatřené nezletilé děti, rodiče a zletilé děti (bez ohledu na to, zda jsou zaopatřené nebo nezaopatřené)**, pokud tyto děti společně s rodiči užívají byt a nejsou společně posuzovány s jinými osobami podle bodu 6. (s manželem nebo partnerem) nebo podle bodu 8. (s jinou osobou užívající byt) tohoto článku instrukce.
8. Společně posuzovanými pro nárok na PnB jsou dále podle ustanovení **§ 4 odst. 1 písm. d) ZŽEM jiné osoby**, které společně užívají byt, s výjimkou osob, které prokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby (nejedná se o hlášení k trvalému pobytu). Podle tohoto ustanovení jsou za osoby společně posuzované pro účely PnB považováni také druh nebo družka

žadatele o PnB, v případě, že žadatel není rodičem nezaopatřeného dítěte. Tím, že osoby na tiskopise uvedou, že jsou druhem/družkou, deklarují tím skutečnost uvedenou v ustanovení § 7 odst. 7 ZSSP, že se žadatelem alespoň tři měsíce žijí. Dle tohoto ustanovení nejsou pro účely PnB společně posuzovanými osobami osoby, které sice byt užívají, ale které prokáží, že spolu s ostatními společně posuzovanými osobami trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby. Tyto osoby tak nebudou pro účely PnB posuzovány se žadatelem o PnB ze zákona i přesto, že předmětný byt užívají. Řízení o tom, zda tyto jiné osoby zařadit do okruhu společně posuzovaných osob pro účely PnB, se nevede (tyto osoby se z okruhu společně posuzovaných osob nevylučují) a rozhodnutí se nevydává. Záleží zcela na správním uvážení ÚP ČR, zda bude tvrzení jiné osoby pokládat za prokázané, k ověření tvrzení lze provést šetření v místě (viz článek IV. této instrukce). ÚP ČR, jakožto správní orgán rozhodující o PnB, vyhodnotí důkazy předložené účastníkem řízení k prokázání tvrzení, že jiná osoba s ním trvale nežije a společně neuhrazuje náklady na své potřeby, podle svého uvážení. Pokud neshledá tvrzení účastníka řízení za prokázané, na danou osobu se bude pro účely PnB hledět jako na osobu společně posuzovanou.

9. Společně posuzovanými osobami podle ustanovení § 4 odst. 7 ZŽEM jsou i osoby, které se přechodně, z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, zdravotních nebo pracovních, jakož i z důvodu dlouhodobého výkonu dobrovolnické služby, zdržují mimo byt, **který užívají k bydlení**.
10. Osoba, která je ve výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence nebo je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, se podle ustanovení § 7 odst. 9 ZSSP nepovažuje za osobu společně posuzovanou po uplynutí prvního kalendářního měsíce trvání ochranného opatření zabezpečovací detence nebo vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody. Navazuje-li na dobu vazby doba výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence, obě doby se pro stanovení kalendářního měsíce podle předchozí věty počítají.
11. Žadatel o PnB a všechny společně posuzované osoby musí splňovat podmínku podle ustanovení § 3 ZSSP. V případě, že některá ze společně posuzovaných osob tuto podmínku nespĺňuje, nárok na PnB nevzniká. Tímto není dotčeno ustanovení § 3 odst. 7 ZSSP o možnosti prominutí podmínky trvalého pobytu.
12. Pokud společně užívají byt osoby, které lze společně posuzovat v rámci dvou nebo více okruhů společně posuzovaných osob podle ustanovení § 4 odst. 6 ZŽEM, má přednost společné posuzování rodičů a nezaopatřených dětí. V ostatních případech, kdy byt společně užívají osoby, které lze posuzovat zároveň ve dvou nebo více okruzích společně posuzovaných osob, se okruh společně posuzovaných osob stanoví podle prohlášení osob o tom, zda spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

13. Osamělý rodič společně užívající byt se svými rodiči se podle ustanovení § 4 odst. 6 ZŽEM však vždy posuzuje i s dítětem společně s rodiči. Podle ustanovení § 7 odst. 7 ZSSP se za osamělého rodiče považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem. Za osamělého rodiče se nepovažuje rodič, který žije v registrovaném partnerství.
14. Pro účely PnB je nadále osobou oprávněnou vlastník nebo nájemce bytu. PnB se poskytuje v souvislosti s užíváním bytu, nikoliv části, tedy v souvislosti s užíváním jednoho bytu se poskytuje pouze jeden PnB. Okruh společně posuzovaných osob se tvoří kolem oprávněné osoby – žadatele o dávku (vlastníka nebo nájemce bytu). Pokud byt užívají jiné osoby, které společně se žadatelem trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby, nepatří do okruhu společně posuzovaných osob se žadatelem. V případě situace, že v souvislosti s užíváním jednoho bytu by byly podány dvě žádosti o PnB oprávněných osob (např. dva spoluvlastníci jednoho bytu) a kolem těchto oprávněných osob by se utvořily dva okruhy společně posuzovaných osob, je potřeba aplikovat ustanovení § 24 odst. 3 ZSSP - splňuje-li podmínky nároku na PnB více osob, náleží PnB jen jednou, a to osobě určené na základě dohody těchto osob. Nedohodnou-li se tyto osoby, určí krajská pobočka ÚP ČR, která o PnB rozhoduje, které z těchto osob se PnB přizná. Analogicky podle ustanovení § 7 odst. 1 ZSSP každá osoba může být pro účely PnB posuzována pouze v jednom okruhu společně posuzovaných osob.

Článek II.

Vyloučení z okruhu společně posuzovaných osob pro účely PnB

1. Ustanovení § 7 odst. 6 ZSSP zůstalo novelou nedotčeno a pro účely PnB tedy nadále zní takto: „ÚP ČR může při rozhodování o PnB v případech, kdy některá ze společně posuzovaných osob **nejméně po dobu tří měsíců prokazatelně byt neužívá**, rozhodnout, že se k ní při posouzení nároku na PnB a jeho výši nepřihlíží, i když je v bytě hlášena k trvalému pobytu.“ V tomto ustanovení zůstala ponechána slova „i když je v bytě hlášena k trvalému pobytu“, od 1. července 2020 však na ně nelze brát zřetel.
2. Nadále lze vést na žádost oprávněné osoby řízení o tom, že se nebude přihlížet k osobě, která by jinak byla podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) nebo b) ZŽEM pro nárok na PnB společně posuzována. Jedná se o tyto osoby: rodiče a nezletilé nezaopatřené děti, manžele a partnery. K prokázání tvrzení, že osoba podle § 4 odst. 1 písm. a) nebo b) ZŽEM nejméně po dobu tří měsíců prokazatelně byt neužívá, doporučujeme provést šetření v místě (viz článek IV. této instrukce).

3. Osoby podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) ZŽEM jsou pro nárok na PnB společně posuzovány jen tehdy, pokud předmětný byt užívají. Jedná se o rodiče a zaopatřené nezletilé děti, a rodiče a zletilé děti, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou společně posuzovány s jinými osobami podle písm. b) - manžel, partner, nebo d) – jiná osoba. Osoby podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) ZŽEM - jiné osoby, které společně užívají byt, jsou pro nárok na PnB rovněž společně posuzovány, avšak s výjimkou těch jiných osob, které prokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby. U osob podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) a d) ZŽEM postup podle ustanovení § 7 odst. 6 ZSSP (vyloučení z okruhu společně posuzovaných osob) nelze využít, a jsou-li pro to důvody uvedené v ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) ZŽEM nebo v ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) ZŽEM, tyto osoby nejsou zahrnuty v okruhu společně posuzovaných osob pro účely PnB ze zákona.

Článek III.

Zákonné podmínky nároku na PnB

1. Podle ustanovení § 24 odst. 1 ZSSP ve znění účinném od 1. července 2020 má na PnB nárok vlastník nebo nájemce bytu, jestliže náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu vlastníka, nebo nájemce bytu a společně posuzovaných osob a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, a současně součin rozhodného příjmu a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. **Ze základního ustanovení upravujícího zákonné podmínky pro nárok na PnB tak byla vypuštěna podmínka, že žadatel o PnB musí mít v předmětném bytě trvalý pobyt.** Přesto, že v ustanovení upravujícím podmínky nároku na PnB po zrušení podmínky trvalého pobytu není výslovně uvedena podmínka, že žadatel musí byt užívat, lze splnění této podmínky dovodit jednak z novelizovaného ustanovení § 24 odst. 4 ZSSP, upravujícího od kdy se u oprávněné a společně posuzované osoby přihlíží ke **změně bydliště** (viz bod 3. tohoto článku instrukce) a pak také z ustanovení upravujícího započítávání nákladů na bydlení (viz bod. 4. tohoto článku instrukce), kdy do nákladů na bydlení se započítávají náklady na bydlení uhrazené v rozhodném období oprávněnou osobou nebo společně posuzovanými osobami, pokud **v bytě, na který je uplatňován nárok** na PnB, **žily v rozhodném období.**
2. Podle ustanovení § 24 odst. 2 ZSSP věta první ve znění účinném od 1. července 2020 se za vlastníka bytu považuje i vlastník nemovitosti, ve které je byt, který **vlastník užívá. Rovněž z tohoto ustanovení byla vypuštěna zákonná**

podmínka hlášení vlastníka nemovitosti k trvalému pobytu v předmětném bytě.

3. Podle ustanovení § 24 odst. 4 ZSSP změnil-li oprávněná osoba **bydliště** v průběhu kalendářního měsíce, přihlíží se k této změně pro účely příspěvku na bydlení až od následujícího kalendářního měsíce. To platí i v případě, že osoba společně posuzovaná změnil bydliště v průběhu kalendářního měsíce nebo se stane vlastníkem nebo nájemcem tohoto bytu. **Termín bydliště** použitý v tomto ustanovení je třeba chápat tak, že v tomto ustanovení je **bydlištěm míněno faktické užívání bytu (adresa a identifikace konkrétního bytu)**, resp. změna ve faktickém užívání bytu, nikoliv bydliště jako střed zájmů osoby ve státě, jak jej pro stanovení nároku na nepojistné sociální dávky běžně užíváme.

4. **Novelou bylo změněno i ustanovení § 25 odst. 3 ZSSP, a to v souvislosti s vypuštěním podmínky trvalého pobytu v předmětném bytě, jehož se nárok na PnB týká.** Podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. a) a b) ZSSP ve znění účinném od 1. července 2020 se náklady na bydlení pro nárok a výši PnB stanoví jako jejich průměr za kalendářní čtvrtletí bezprostředně předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje, popřípadě nárok na dávku uplatňuje. Do nákladů na bydlení se započítávají náklady na bydlení uhrazené v rozhodném období oprávněnou osobou nebo osobami společně posuzovanými se žadatelem, pokud v bytě, na který je uplatňován nárok na PnB, žily v rozhodném období. Pokud byt užívají i osoby, které nebyly zahrnuty do okruhu SPO, nelze náklady na bydlení hrazené těmito osobami zohlednit pro stanovení nároku a výše PnB.
Pokud oprávněná osoba nebo společně posuzované osoby v rozhodném období, nebo po část tohoto rozhodného období, v bytě, na který je uplatňován nárok na PnB, nežily, zůstává dosavadní úprava, tj. započítávají se náklady na bydlení ve výši 80 % příslušných normativních nákladů na bydlení, s výjimkou situace, kdy stejný okruh společně posuzovaných osob žil v jiném bytě, a byl jim z tohoto důvodu poskytován PnB; v takovém případě se započtou náklady na bydlení ve skutečné výši uhrazené v původním bytě.

5. Stanovení výše PnB, započítávání nákladů na bydlení a druhy nákladů na bydlení, které se pro stanovení nároku a výše PnB zohledňují, novelou nedoznaly změn. **PnB je i nadále poskytován pouze vlastníku nebo nájemci bytu (nikoliv nájemci části bytu) a zásadně vždy v souvislosti s užíváním jednoho bytu lze přiznat, jak již bylo uvedeno, jeden PnB.**

Článek IV. Šetření v místě

1. V souvislosti se změnou okruhu společně posuzovaných osob pro účely PnB bylo do ustanovení § 65 odst. 3 ZSSP vloženo oprávnění orgánu státní sociální podpory (ÚP ČR) provádět **šetření v místě** pro zjištění podmínek nároku na PnB a jeho výši. Je třeba zdůraznit, že oprávnění provádět šetření v místě lze realizovat v rámci provádění státní sociální podpory pouze v souvislosti se stanovováním nároku na PnB. Nelze tak primárně provádět šetření v místě např. pro účely stanovení okruhu společně posuzovaných osob pro účely přídatku na dítě nebo porodného, avšak výsledky šetření v místě provedeného pro účely PnB lze použít jako podnět k případnému přešetření splnění zákonných podmínek a přehodnocení nároku na jiné nepojistné sociální dávky. Šetření v místě je oprávněním, nikoliv povinností a je namístě využít je tehdy, pokud se jedná o ověření tvrzených rozhodných skutečností (zejména k ověření tvrzení, že „jiná osoba“, která byt užívá, společně trvale nežije a neuhrazuje náklady na své potřeby spolu s žadatelem o PnB a jeho okruhem společně posuzovaných osob apod. – viz bod 8. článku I. této instrukce), případně je-li podezření na možné zneužití PnB. Šetření v místě lze provést jak v případě nově podané žádosti o PnB, tak v případě již vypláceného PnB.

2. Pokud má ÚP ČR k dispozici záznam o provedeném šetření v místě pro účely dávky pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení u stejného okruhu společně posuzovaných osob, je možné tento záznam využít a vyhodnotit jej pro účely PnB jako skutečnost známou ÚP ČR z úřední činnosti. V případě, že údaje z provedeného šetření v místě pro doplatek na bydlení korespondují s informacemi uvedenými v žádosti o PnB, není nezbytné provedení dalšího šetření v místě pro účely PnB. Pokud se však informace rozcházejí, je třeba, aby ÚP ČR došetřil situaci tak, aby se vyloučily důvodné pochybnosti při rozhodování o PnB. Závěry tohoto šetření v místě se poskytnou rovněž odboru hmotné nouze.

Mgr. Kateřina Jirková
náměstkyně pro řízení sekce podpory rodiny